

Marcia Sá Cavalcante Schuback:

Text till *Impositioner*, en CD med Peter Schuback och Davor Kajfes

Imposition som improvisation. Ord för att berätta om det möjliga. Improvisation är en möjlig berättande position om den inte blandas ihop med improvisationism.

Nittionhundratalet har förgrenat sig i otaliga "ismer" – surrealism, expressionism, impressionism, abstraktionism, konstruktivism. Ismerna visar på ett passionerat sökande efter system. Ett expressionssystem, ett konstruktionssystem, ett impressions- och abstraktionssystem bland många andra. I dess estetiska bemärkelse är system något som vill rubricera sig som levande, något som innefattar negation, motsägelse och död. System vill dessutom definiera sig mot den döda mekanismen. I ett system måste allt innefattas i en förutsebar ordning. Därför ingår även det tillfälligt kaotiska och inexisterande i vad vi kallar för system. Utifrån en systematisk utgångspunkt bör allt kunna systematiseras i ett större tidsperspektiv. Men, det återstår att fråga om ett estetiskt system verkligen överträffar mekanismen och framför allt om ett estetiskt system verkligen kan träffa konsten.

Den enda motsägelsen till ett system är det oförutsebara. Improvisation, på latin *improvisu*, betyder att inte kunna se i förväg. Improvisation kan inte systematiseras, på samma sätt som ett system inte kan improviseras. Improvisation är ordet som provocerar allt drömande om system och systematicitet. Att inte kunna se i förväg, att inte kunna agera på förhand. Vad menas med det?

Att improvisera betyder vanligtvis att göra något med spontanitet, med intuition, att göra något på ett oberäkneligt sätt. Improvisation talar genom negation. Det talar om ett icke-kunnande. Detta icke-kunnande är dock inte negativt. Improvisation betyder inte att något inte kan göras utan att något görs på ett visst sätt. Oberäknelighet, spontanitet, intuition är egentligen svaga ord. De är ord som förutsätter att människan är en kentaur, hälften känsla, hälften förnuft. Improvisationen har dock inte ed kentauren att göra utan handlar om något mänskligt, alldeles för mänskligt. Utifrån improvisationen är människan ett känslomässigt förnuft och en förnuftig sensibilitet.

Improvisationen talar positivt om en fundamental begränsning – att inte kunna se i förväg, att inte kunna agera på förhand. Det improviserande sättet är inte orakulärt. Det talar om det mest mänskliga i människan – att inte kunna se i förväg, att inte kunna kontrollera framtid, historia eller öde. Improvisation talar därför emot kontrolldrift och maktvansinne. Kontroll, makt, system ordning, recept, regler och alla möjliga besläktade ord definieras i förhållande till påskyndningsdriften. Som en representant för den moderna rationalismen för den moderna rationalismen påstod Diderot att tekniken är mer än naturen i och med att den kan påskynda tiden och därmed kontrollera naturen. Listigheten i kontrollförmågan ligger i att se något i förväg. Man ser i förväg när man bortser från vad det är och påskyndar tid och rum för att något ska bli som man vill att det ska vara.

Hur är det möjligt att påskynda tiden? Kanske genom att omvandla oss till kentaurer som skiljer tanken från händerna. Å ena sidan det förnuftiga, å andra sidan det hantverksmässiga. Tanken, intentionen förekommer händernas gester och handlingar. Något bestäms på förhand som inte längre har med händernas verklighet att göra. Utifrån denna överkliga bestämmelse försöker vi på förhand justera allt omkring oss. Därmed glömmet vi att det egentligen inte är vi som överträffar

verkligheten utan att det är det verkliga som överträffar oss. Det räcker att betrakta hur människan lever helt inställd på att vinna denna kamp.

Vad som görs i en improvisation görs utifrån oförutsebarheten. Det principiella i improvisationen är att acceptera att vi inte kan se i förväg och inte agera på förhand. Tanken och händerna agerar samtidigt och när så sker händer det något. Detta något är ett verk, ett nuets och ögonblickets verk. Vad händer egentligen när tanken och händerna agerar samtidigt? Då uppstår en suspension. Allt förvetande, allt förkunnande, allt som skulle kunna påskynda tiden genomgår nu en suspension. Tanken och händerna blir minneslösa. Men minnet av det redan tänkta och redan gjorda förtränger inte längre det andra minnet, minnet om sällsynta möten med elementets innersta. I denna suspension talar minnet om sådana ytterst sällsynta ögonblick i vilka vi erfar att vi och elementen är ett enda. Ett sådant ögonblick är det som revolutionären erfar när han fattar sitt beslut att lämna allt för att kämpa för ett ideal, eller när ett ord rör oss så starkt att det känns i hela kroppen. Förutom en suspension uppstår då även en simplifikation. När tanken och händerna agerar samtidigt simplificeras, koncentreras, filtreras alla möjliga öppna vägar som föregår ett verk till denna väg som genomgår nu. Denna kombination av suspension och simplifikation kan sägas vara en inspiration. Hur skulle inspirationens grammatik se ut? Vi kan någorlunda beskriva vad som sker före en inspiration. Det går även att beskriva vad som sker efteråt. Men vad sker under en inspiration? Inspiration är inget ängla-aktigt tillstånd. Det handlar om att kunna rida utan sadel på verklighetens vilda häst. den tar emot elementet vilket det än är. Inspirationen är ett verkande emottagande. Därför föreskriver improvisationen inget. Därför tillverkar improvisationen krafter. Därför ger improvisationen intrycket av att vi kommer in i elementets väsen. Inspirationen överskrider all möjlig grammatik.

Improvisation betecknar ett speciellt sätt att behandla vad som i en improvisation tas emot. Improvisation står för hur tanken agerar samtidigt med händerna. Improvisation framställer hur någon kommer till och försöker stanna i elementets väsen. I improvisation strävas inte efter att kontrollera elementen, ljudet, färgen, tystnaden, skuggan, materian osv. Improvisatören kontrollerar kanske endast kontrolldriften. Detta blir möjligt när det blir tillåtet att räkna med både tid och framför allt med tur. Improvisationen vet att när tanken och händerna agerar samtidigt styrs verket också av nycken. Många gånger fungerar det inte. Men misslyckandet hör helt till verkets lycka. I improvisationen agerar samtidigt tanke och händer när elementets uppenbarelse används både med överhörande och överblickande. Det går inte att improvisera med rena element. Finns överhuvudtaget det rena ljudet?

Improvisationen görs utifrån ljudet i dess särskilda och oersättbara uppenbarelse eller framställning. Vad det klingar, när det klingar, hur det klingar, i vilket förhållande det klingar, utgöra här på samma gång allt det elementära. Improvisation sker när alla bitar används med tur, intuition och intelligens som om de vore en enda, som om de vore sitt element.

När tanke och händer agerar samtidigt äger improvisationen rum och tid. Vissa verk kan endast träda i kraft på det viset. Dessa verk kan kallas för konst. Improvisation är kanske mycket mera än ett sätt att skapa. Improvisation är möjligtvis det avgörande förverkligande ögonblicket. Vad som produceras enligt en beräknelighet i förväg och på förhand står för något annat än konst. Största skillnaden är kanske att i improvisation vet tanken och händerna att det kan finnas en tid när konsten måste dra sig undan och vänta. När tanken och händerna agerar samtidigt kan det även hända att inget händer.